

Michał Pilch

Polskie Towarzystwo Ewangelickie w Ustroniu

Początki Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego (PTEw) sięgają okresu pierwszych lat po uzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r. Założone ono zostało w Poznaniu przez grupę działaczy luteranских wywodzących się nie tylko z poznaniaków, ale także Cieszyńsiaków, którzy w tym okresie mieszkali i działali na terenie Wielkopolski. Początkowo nosiło nazwę Towarzystwo Ewangelickie, ale dość szybko dodano do nazwy przymiotnik „Polskie”. Założycielom zależało na podkreśleniu rodzimego charakteru samej organizacji, jak i ludzi, którzy ją tworzyli. Chodziło głównie o to, że w świadomości wielu Polaków, szczególnie tych z byłych zaborów rosyjskiego i niemieckiego, wyznanie ewangelicko–augsburskie kojarzyło się z Niemcami.

Towarzystwo zostało założone 22 października 1919 r. a jego pierwszym prezesem był pochodzący ze Śląska Cieszyńskiego ks. Karol Kotula. Działalność tej organizacji w początkach swego istnienia, dotyczyła głównie pracy oświatowej, szczególnie wśród słabo uświadomionej polskiej ludności ewangelickiej w powiatach odolanowskim, ostrzeszowskim i kępińskim województwa poznańskiego. Dużą rolę w tym zakresie na terenach powiatów odegrało powstałe w listopadzie 1919 r. pismo „Nowiny”. Poprzez kolportera prowadzono tam także na dużą skalę rozpowszechnianie polskich książek i to nie tylko o treści religijnej. Towarzystwo zajmowało się także działalnością charytatywną. W 1920 r. zakupiło w Ligocie koło Ostrzeszowa pałacyk, w którym urządzono dom sierot. Kłopoty finansowe zmusiły Towarzystwo do sprzedania tego obiektu w 1936 r. Zakupiona natomiast w 1928 r. kamienica przy ulicy Kossaka w Poznaniu jest do dzisiaj własnością Towarzystwa.

Podczas II wojny światowej w latach 1939–1945 Towarzystwo zawiesiła swoją działalność. W tym okresie zniszczona została przez okupanta cała dokumentacja Towarzystwa, stąd wiedza o działalności w okresie międzywojennym jest niepełna i cząstkowa.

Po wojnie Towarzystwo wznowiło swoją działalność. W kwietniu 1945 odbyło się pierwsze zebranie członków, a w lutym 1946 ukonstytuował się Zarząd, którego prezesem został dr Jerzy Suszko, profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

W 1980 r., na fali ogólnego ożywienia zrodził się pomysł rozszerzenia działalności na teren całej Polski. Został on zrealizowany dopiero w 1983 r. po zniesieniu restrykcji stanu wojennego. Wojewoda poznański decyzją z dnia 22 października 1983 r. zatwierdził zmiany w statucie, które pozwoliły na powoływanie oddziałów terenowych Towarzystwa.

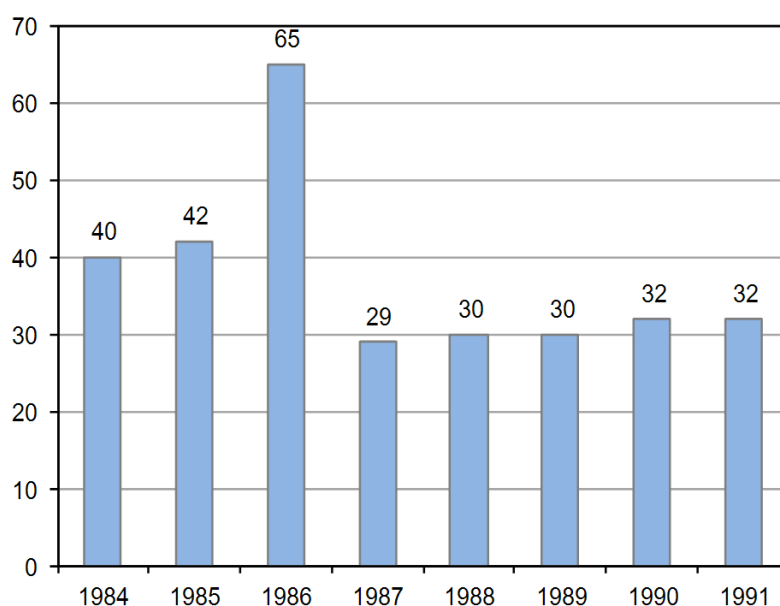
W oparciu o nowy zmieniony statut w styczniu 1984 r. powołany został Oddział Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego w Ustroniu. Zebranie założycielskie odbyło się 2 stycznia 1984 r. Jego założycielami w liczbie 40 osób, byli: Zofia Bojda, Adolf Bujok, Janina Bujok, Jerzy Chwastek, Helena Cienciąła, Anna Cieślár, Danuta Cieślár, Jan Cieślár, Józef Cieślár, Maria Cieślár, Paweł Cieślár,

Urszula Cieślak, Emilia Czembor, Henryk Czembor, Alina Foniok, Ewa Gajdzica, Halina Gogółka, Danuta Hudzieczek, Aniela Kajzar, Helena Kamińska, Urszula Kawulok, Jerzy Kłoda, Danuta Kubala, Karol Kubala, Edward Markuzel, Stanisław Mendrok, Piotr Nowak, Tadeusz Nowak, Andrzej Pilch, Barbara Pilch, Janina Pilch, Michał Pilch, Karol Pinkas, Lidia Szewieczek, Ewa Sztwiertnia, Karol Śliwka, Maria Śliż, Wiesław Śliż, Jerzy Tomiczek i Rudolf Wienczek.

Na zebraniu tym wybrany został Zarząd Oddziału w składzie: prezes – Michał Pilch, sekretarz – Danuta Kubala, Skarbnik – Zofia Bojda, członkowie Zarządu – Halina Gogółka, Karol Kubala.

W sierpniu 1984 decyzją Naczelnika Miasta Ustroń, pismo nr SA.6013/1/84, Oddział został wpisany pod poz. nr 4 do ewidencji oddziałów stowarzyszeń zarejestrowanych.

Liczba członków Oddziału w latach 1984-1991



Działalność ustrońskiego Oddziału PTE była przede wszystkim nakierowana na realizację celów określonych w statucie, a w szczególności:

- pogłębianie wspólnoty polskich ewangelików,
- zapoznanie społeczeństwa polskiego z tradycjami reformacji i znaczeniem Kościołów ewangelickich w Rzeczypospolitej Polskiej,
- umacnianie w społeczeństwie polskim zasad tolerancji religijnej i pluralizmu wyznaniowego,
- krzewienie zasad moralnych, podejmowanie działalności kulturalnej, oświatowej, społecznej i charytatywnej,
- utrzymywanie łączności z organizacjami kościelnymi i kościołami w Polsce.

Oddział realizował te zadania poprzez spotkania odczyty i prelekcje, wystawy, koncerty, sesje popularno–naukowe, wycieczki.

I. Odczyty i prelekcje

- 10.04.1985 r. ks. dr Henryk Czembor – „Towarzystwo Ewangelickie Oświaty Ludowej w Cieszynie”.
- 25.05.1985 r. Spotkanie z muzyką J. S. Bacha. Mgr Piotr Plinta – „Arie i pieśni ze śpiewnika Schmelego”.
- 01.06.1985 r. Jan Broda – „ks. Karol Kotschy pastor i działacz społeczny”.
- 01.03.1988 r. ks. Piotr Szarek – „Skośnoocy luteranie”.
- 02.04.1988 r. ks. Erwin Mikler – „Aby wszyscy byli jedno. Różnice wyznaniowe wybranych kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej”.
- 15.10.1988 r. ks. Biskup Jeremiasz – „Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny”. Spotkanie z cyklu „Poznajemy Kościoły zrzeszone w Polskiej Radzie Ekumenicznej”.
- 19.11.1988 r. ks. Roman Pawlas – „Zwiastowanie przez sztukę biblijną, czyli tzw. kazania obrazowe, jako forma pracy kaznodziejskiej na przykładzie zagadnienia chrztu świętego”.
- 25.02.1989 r. doc. Ryszard Gabryś, mgr Maria Skalicka – „Jan Sztwiertnia – kompozytor cieszyński”.
- 23.09.1989 r. prof. Jan Szczepański – „Indywidualność a społeczeństwo”.
- 28.10.1989 r. ks. Jan Gross – „Polska Rada Ekumeniczna, Oddział Śląski”.
- 24.02.1990 r. ks. Roman Pawlas – „Kto jest winien. Karmelitanki Bose w Oświęcimiu, czyli o największym konflikcie religijnym ostatniego dwudziestolecia w Polsce”.
- 13.10.1990 r. ks. Piotr Janik – „Ksiądz Heczko i jego kancjonał”.
- 17.11.1990 r. mgr Irena Kisza – „Jura Gaydzica z Cisownicy i jego ekslibris”.
- 01.12.1990 r. Ks. Piotr Szarek – „Narodowość kościoła ewangelickiego w Finlandii”.

II. Wystawy

Zorganizowane zostały dwie wystawy:

- Grudzień 1985 r. Wystawa z okazji 80 tej rocznicy urodzin ks. biskupa dr Andrzeja Wantuły. Na wystawie zostały zaprezentowane:
- dokumenty z lat szkolnych i studenckich,
 - działalność pisarska i publicystyczna,
 - pobyt w siłach zbrojnych na zachodzie jako kapelan wojskowy,
 - czas pobytu w Wiśle jako proboszcz parafii,
 - działalność w Światowej Federacji Luterńskiej jako jeden z jej wiceprezydentów,
 - odznaczenia kościelne i państwowe,
 - artykuły wspomnieniowe napisane po jego śmierci.
- Maj 1988 r. Wystawa była poświęcona:
- 200-leciu polskiej szkoły ewangelickiej w Ustroniu,
 - książce polskiej wśród ewangelików ustronńskich.

III. Koncerty

Oddział PTE w Ustroniu wspólnie ze Społecznym Komitetem Organizacyjnym Uroczystości Rocznicowych Jana Sztwiertni był organizatorem koncertu muzyki chóralnej i organowej, który zorganizowano z okazji 50. rocznicy śmierci kompozytora. Impreza odbyła się 8 września 1990 r. w kościele ewangelickim w Ustroniu. Podczas koncertu wystąpili:

- ewangelicki chór mieszany z Ustronia pod dyr. Marii Cieślar,

- ewangelicki chór mieszany z Wisły pod dyr. Barbary Ciencią,ła,
- solo na organach – prof. Julian Gembalski.

IV. Wycieczki

W miesiącu czerwcu 1985 r. zorganizowana została wycieczka dla chóru kościelnego na Dolny Śląsk. Wycieczka była połączona z koncertami ustronńskiego chóru. Odwiedzono parafie w Świdnicy, Kłodzku, Jeleniej Górze, Bierutowicach (Wang).

Oprócz tego Oddział pośredniczył w załatwianiu w Biurach Podróży usług turystycznych.

V. Sesje popularno–naukowe

W latach 1988, 1989 i 1990 przy udziale Stowarzyszenia PAX Zarząd Wojewódzki w Bielsku-Białej i Oddział Miejski w Ustroniu zorganizowane zostały trzy sesje ekumeniczne z cyklu – „Kultura miejscem spotkania ekumenicznego”. Odbywały się one w pomieszczeniach parafii ewangelickiej.

I Sesja odbyła się 28.05.1988 i była poświęcona „Znaczeniu książki polskiej w środowiskach ewangelickim i katolickim na Śląsku Cieszyńskim”. Referaty na sesji wygłosili:

- mgr Maciej Oczkowski – „Książka polska wśród cieszyńskich ewangelików od XVII do XIX wieku”,
- ks. dr Henryk Czembor – „Towarzystwo Ewangelickie Oświaty Ludowej Cieszynie”,
- dr Franciszek German – „Ks. Leopold Biłko – biblioteka i archiwum na Śląsku Cieszyńskim i w Czechosłowacji”,
- dr Witold Iwanek – „Dziedzictwo Bł. Jana Sarkandra”.

W czasie sesji wystąpił ewangelicki chór męski z Golezowa pod dyr. Anny Staniecsek.

Kolejna sesja poświęcona była „Roli i znaczeniu szkół wyznaniowych w kształtowaniu świadomości narodowej na Śląsku Cieszyńskim”. Na sesji referaty wygłosili:

- dr Witold Iwanek – „Rozwój szkolnictwa katolickiego na Śląsku Cieszyńskim”,
- mgr Maciej Oczkowski – „Szkoly ewangelickie na Śląsku Cieszyńskim w XVIII–XIX wieku”,
- mgr Lidia Szkaradnik – „Szkolnictwo w ustronńskiej parafii ewangelickiej”,
- Jan Grzegorzek – „Szkolnictwo katolickie w Ustroniu”.

Tematem ostatniej, trzeciej sesji było „W poszukiwaniu jedności wiary i nadziei”. Autorami referatów byli:

- ks. prof. Alfons Skowronek – „Jedna wiara podwaliną współdziałania chrześcijan”,
- ks. Erwin Mikler – „Łaskawy Bóg drogą nadziei”.

Wszystkie sesje cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem. Każdorazowo uczestniczyła w nich spora grupa osób, głównie spoza Ustronia.

W październiku 1987 r. przeprowadzone zostały kolejne wybory władz Oddziału. Po wyborach Zarząd ukonstytuował się w składzie: prezes – Michał Pilch, sekretarz – Halina Ciešlar, skarbnik – Zofia Bojda, członkowie Zarządu – Halina Gogółka Źelińska, Krzysztof Kozieł.

W pierwszej połowie lat 90 tych XX wieku zaczęła stopniowo zanikać działalność Oddziału Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego. Część osób ze składu Zarządu wyprowadziła się z Ustronia. Niektórzy zrezygnowali z uczestniczenia w działalności organizacji ze względu na kłopoty ze zdrowiem. Szkoda, że wśród tych, którzy pozostali nie było chętnych i odważnych do kontynuowania rozpoczętego dzieła. Z działalności Oddziału pozostały dokumenty i zapisy na tyle dokładne i precyzyjne, że pozwoliły napisać ten artykuł.

Bibliografia

Bernard Rozwałka: *Przeszłość i teraźniejszość Towarzystwa Ewangelickiego*, [w:] *Polskie Towarzystwo Ewangelickie*, Biuletyn Informacyjny, nr 1, Warszawa, kwiecień 1988.

Od redakcji. Artykuł został opublikowany w 2005 roku, gdy Oddział PTEw w Ustroniu trwał w wyraźnym kryzysie. Jednak już wkrótce, dzięki zaangażowaniu Urszuli Wantuła-Rakowskiej, ustroński Oddział reaktywował swą aktywność. Dziś należy do najbardziej aktywnych Oddziałów PTEw.